Valvira
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Asiantuntija-lausunto
23.11.2022

Dnro V/36258/2022
Julkinen

Eduskunnan lakivaliokunnalle
LaV@eduskunta.fi

Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö, perjantai 25.11.2022 klo 09.15 / HE 272/2022 vp

Asiantuntijalausunto vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin esitetyistä muutoksista – Tupakointikiellot, tupakkalain alaisten tuotteiden hallussa pitäminen ja vankiterveydenhuolto

Eduskunnan lakivaliokunnan pyynnöstä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) toimittaa kirjallisen asiantuntijalausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 165/2020 vp.) täydentämisestä (HE 272/2022 vp).

Vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin esitettyjä muutoksia tavoitteineen voidaan pitää erittäin kannatettavina. Siinä määrin kuin Valviralla on edellytyksiä ennakoida esityksen vaikutuksia, niiden voidaan perustellusti katsoa edistävän jokaisen oikeutta terveyteen (Suomen perustuslaki 19 §:n 3 momentti) sekä ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien, riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppumista (tupakkalain 1 §).

Asiantuntemuksensa perusteella Valvira esittää ehdotetusta sääntelystä seuraavat huomiot.

Vankeuslain 7 luvun 6 a §. Hallituksen esityksessä (HE 272/2022 vp) lausutun perusteella Valvira pitää tupakoinnin kieltämistä vankilan sisätiloissa perusteltuna siitä huolimatta, että tupakointikielloista on yleisesti säädetty tupakkalain 74 §:llä. Säännöksellä kiellettäisiin nimenomaisesti tupakointi ja kielto koskisi poltettavaksi tarkoitettujen tupakkatuotteiden lisäksi poltetavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita sekä sähkösavukkeita. Tupakkalain 2 §:n 38 kohdan mukaan tupakkalaissa tarkoitetaan *tupakoinnilla* poltettavaksi tai muutoin kuumennettavaksi tarkoitetun tupakkatuotteen käyttämistä. Säännöksen ulkopuolelle jäisi siten kuumennettavaksi tarkoitetun tupakkatuotteen käyttäminen, mikä voi aiheuttaa tupakkalain mukaisista tupakointikielloista poiketessaan epäselvyyttä ja heikentää

työntekijöiden ja muiden henkilöiden suojelua ympäristön tupakansavulta. Kuumennettavan tupakkatuotteen käytöstä syntyy nikotiinipitoista höyryä samalla tavoin kuin sähkösavukkeen käyttämisestä, ja sääntelyä on aiheellista arvioida myös yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta. Valvira katsoo, että säännös sisältää lisäksi päällekkäisyyttä tupakkalain 2 §:n 38 kohtaan ja 73 §:ään, jolloin viittaus tupakkalakiin voi olla aiheellinen vaihtoehto.

Vankeuslain 7 luvun 6 b §. Säännöksessä mainitaan erikseen tupakkatuotteet, tupakointivälineet ja sytytysvälineet tuotteina, joiden hallussapito-oikeutta voidaan laissa säädetyillä edellytyksillä rajoittaa. Valvira pitää tupakansavulta suojelemisen kannalta aiheellisena harkita erityisesti sitä, tulisiko säännöksessä tupakkatuotteiden lisäksi säännellä mahdollisuudesta rajoittaa vangin oikeutta pitää vankilan tiloissa hallussa muitakin vankeuslain ehdotetussa 7 luvun 6 a §:n 1 momentissa tai tupakkalain 73 §:ssä tarkoitettuja tuotteita. Valvira pitää lisäksi huomionarvoisena sitä, että tupakkalain 2 §:n 16 kohdan mukaan tupakkalaissa *tupakointivälineellä* tarkoitetaan tupakoinnissa tai sen valmistelussa pääasiassa käytettäväksi tarkoitettua välinettä tai tarviketta. Määritelmä pitää sisällään esimerkiksi tupakansytyttimet ja laajasti muitakin tupakoinnissa käytettäviä välineitä ja tarvikkeita, joiden hallussa pitämistä ei hallituksen esityksen tavoitteiden näkökulmasta liene tarpeen rajoittaa vankilan tiloissa (esimerkiksi säilytysrasiat, savukkeiden käärimiseen käytettävät laitteet ja savukepaperit). Toisaalta tupakointivälineen määritelmä ei pidä sisällään tulitikkuja tai takansytyttimiä. Ottaen huomioon, mitä välittömästi edellä on lausuttu, säännöksen muotoiluun on syytä kiinnittää huomiota. Esimerkiksi muotoilu ”tupakkatuotteen sytyttämiseen tarkoitettuja tupakointivälineitä ja muita sytytysvälineitä” voisi olla hallituksen esityksen tavoitteiden näkökulmasta toimiva.

Vankeuslain 7 luvun 8 §:n 2 momentti. Valvira toistaa edellä vankeuslain 7 luvun 6 b §:ää koskevassa yhteydessä esittämänsä näkökohdat.

Vankeuslain 10 luvun 1 §:n 1 momentti. Valvira kannattaa ja pitää tärkeänä esitystä, jonka mukaan vangilla olisi nimenomaisella lain säännöksellä turvattu subjektiivinen oikeus hoitoon tupakoinnista vieroittautumiseksi ja nikotiiniriippuvuuden hoitamiseksi lääketieteellisten tarpeidensa mukaisesti. Säännös on omiaan lievittämään vangin näkökulmasta nikotiiniriippuvuudesta tai kyseisen sairauden oireista aiheutuvaa kärsimystä sekä lieventämään itsemääräämisoikeutta rajoittavan sääntelyn vaikutuksia samalla, kun sääntelyllä

kokonaisuudessaan edistetään väestön terveyttä, mukaan lukien tupakkalain tavoitetta, sekä sivullisten suojelemista ympäristön tupakansavulta ja siihen verrattavalta savulta, höyryltä ja hiukkasilta.

Vankiterveydenhuollon lisääntyviin tehtäviin nähden 3 henkilötyövuoden lisäresurssi ja 100.000 € lisämääräraha vuosittain lääkehoitoon vaikuttavat niukoilta, kun otetaan huomioon vankiterveydenhuollossa jo tällä hetkellä oleva resurssipula. Suomessa on noin 3000 vankia ja 80 % heistä tupakoi. Näistä suuren osan voidaan arvioida tarvitsevan erilaisia tukitoimia tupakoinnin lopettamiseksi.

Esityksen mukaan nikotiinikorvaustuotteita tarvittaisiin pääsääntöisesti noin 2–3 kuukauden ajan. Tällä hetkellä vankiterveydenhuolto antaa lääketieteellisistä syistä vieroittuville, tai jos vankila on siirtymässä savuttomaksi, kaikille vapaaehtoisesti vieroittuville lääkehoitoa ja/tai nikotiinikorvaushoitoa ilmaiseksi kolmen kuukauden ajan. Rikosseuraamusvirastolle varattaisiin esityksessä nikotiinikorvaustuotteita varten 350.000 euron määräraha vuosittain, mikä vastaa noin 2 kuukauden tarvetta. Valviran näkemyksen mukaan vangeilla tulisi jatkossakin olla mahdollisuus saada ilmaiseksi sama määrä nikotiinikorvaustuotteita kuin vankiterveydenhuollossa nyt noudatettavan käytännön mukaan annetaan. Vankien aseman ei tältä osin tulisi muuttua huonommaksi suunnitellussa tilanteessa, jossa tupakasta vieroittautuminen ei kaikkien kohdalla perustu vapaaehtoisuuteen.

Lääkehoitoa tarvitsevien potilaiden määräksi on arvioitu 500. Valviran näkemyksen mukaan määrä vaikuttaa pieneltä, koska se vastaa vain noin neljäsosaa tupakoivista vangeista. Käypä hoito -suosituksen mukaan vieroituksen tulokset parantuvat 1,5–3 kertaisesti lääkehoidon avulla. Suosituksen mukaan tupakoinnin lopettajaa tulisi rohkaista vieroituslääkkeiden käyttöön.

Tukitoimien saaminen perustuisi kunkin tupakoivan vangin lääketieteelliseen tarpeeseen. Tukitoimien tarve arvioitaisiin käypä hoito -suosituksen mukaisesti ja arvion tekisi vankiterveydenhuollon henkilökunta. Valvira korostaa, että tukitoiminen tulee perustua aina vankikohtaiseen harkintaan ja tähän tulee varata riittävät resurssit, jotta tukitoimet voidaan toteuttaa yksilöllisen harkinnan perusteella lääketieteellisin perustein.

Valvira toteaa, että vankiterveydenhuollossa hoidon tarpeen arvioinnin ongelmana on resurssien vähäisyyden lisäksi myös se, että vankiloiden poliklinikoilla ei yleensä ole terveydenhuollon ammattihenkilöitä viikonloppuisin. Tämä estää yksilöllisen ja huolellisen hoidon

tarpeen arvioinnin silloin, kun vanki saapuu vankilaan. Jotta vieroitushoidon tarve tulisi asianmukaisesti ja oikea-aikaisesti arvioiduksi, vankilan poliklinikoilla pitäisi olla terveydenhuollon ammattihenkilö myös viikonloppuisin tai toiminta pitäisi järjestää muutoin siten, että terveydenhuollon ammattihenkilö pystyy tekemään hoidon tarpeen arvioinnin. Mikäli näin ei ole, vaarana on, että korvaushoito aloitetaan samanlaisena kaavamaisesti kaikille sitä tarvitseville ilman, että hoidon tarve arvioidaan yksilöllisesti. Joissakin vankiloissa ei pystytä tekemään tulotarkastusta vangin saapuessa, jolloin myös vieroitushoidon tarpeen arvioiminen viivästyy. Vangit vieroitetaan rangaistuksen alkaessa myös pääasiassa keskushermostoon vaikuttavista lääkkeistä (pkv-lääkkeet), mikä lisää erilaisia vieroitusoireita, jotka ovat voimakkaimmillaan juuri ensimmäisinä päivänä. Tästäkin näkökulmasta terveydenhuollon ammattihenkilöiden mahdollisimman pikainen hoidon tarpeen arviointi ja tämän edellyttämä hoito tulisi varmistaa.

Vankeuslain 15 luvun 1 §. Valviralla ei ole lausuttavaa vankilan järjestystä ja kurinpitoa koskevaan säännökseen ehdotetuista muutoksista.

Tutkintavankeuslain 3 luvun 5 a §. Valvira toistaa edellä vankeuslain 7 luvun 6 a §:ää koskevassa yhteydessä esittämänsä näkökohdat.

Tutkintavankeuslain 3 luvun 5 b §. Valvira toistaa edellä vankeuslain 7 luvun 6 b §:ää koskevassa yhteydessä esittämänsä näkökohdat.

Tutkintavankeuslain 3 luvun 10 §:n 2 momentti. Valvira toistaa edellä vankeuslain 7 luvun 6 b §:ää ja 7 luvun 8 §:n 2 momenttia koskevissa yhteyksissä esittämänsä näkökohdat.

Tutkintavankeuslain 6 luvun 1 §:n 1 momentti. Valvira toistaa edellä vankeuslain 10 luvun 1 §:n 1 momenttia koskevassa yhteydessä esittämänsä näkökohdat.

Tutkintavankeuslain 10 luvun 1 §. Valviralla ei ole lausuttavaa vankilan järjestyssääntöä koskevaan säännökseen ehdotetuista muutoksista.

Ratkaistu: 23.11.2022
Ratkaisija: Henriksson Markus
Virka-asema: Ylijohtaja
Esittelijät:
Lencioni Isabella, Johtava asiantuntija

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu
asiankäsittelyjärjestelmässä.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Lisätiedot

Johtava asiantuntija Isabella Lencioni, puh. +358 295 209 482, sähköpostiosoite muotoa etunimi.sukunimi@valvira.fi